

Manifest – trajna zadaća Kršćanskog akademskog kruga

Ivan Supičić*

U čemu je smisao obilježavanja manifesta *U službi čovjeka i zajednice* pet godina nakon njegova objavljivanja? U tome što je on *aktualan* danas kao što je bio i onda kada je donesen! I zato što zaslužuje šire upoznavanje i odjek zbog onoga što je u njemu rečeno! Na nama je, ovdje i sada, da prvi tome pridonesemo.

U našem, nažalost, previše podijeljenome hrvatskom društvu, izloženome velikim neusklađenostima, razdorima i rasipanju čak *pozitivnih* društvenih, intelektualnih i duhovnih snaga i naletu *negativnih* i razjedinjujućih tendencija, Manifest je želio biti jedan od poticaja za razgovor i dijalog, za upoznavanje i približavanje, za suradnju i solidarnost. Čega? Svih onih stremljenja – bez obzira na moguće sporedne svjetonazorske i druge razlike ili opcije – koja su po svojem temeljnom usmjerenju i poštovanju ljudske osobe, njezine slobode i dostojanstva te općeg, zajedničkog dobra hrvatskoga društva, *bliska* ili *slična*, po zato i primjerena za zajednički rad na afirmaciji i praktičkom ostvarivanju tih dviju osnovnih vrednota: čovjeka i narodne zajednice. Takve težnje u Hrvatskoj nesumnjivo postoje na raznim razinama i na raznim mjestima. No uspijevaju li one znatno ili dovoljno, jesu li međusobno optimalno povezane, ne bi li mogle djelovati plodnije, u boljem uzajamnom upoznavanju, suradnji i solidarnosti?

Kakav god bio odgovor, najgore od svega bilo bi, unatoč legitimnoj autonomiji i posebnostima raznih područja rada, *zatvaranje* bilo koga i s bilo koje strane, u vlastito samozadovoljstvo ili samodostatnost vlastitoga stanja i djelovanja, u petrificirano ostajanje na ego-pozicijama pojedinaca, institucija i kolektiva, u neuočavanje potrebe zajedničkog djelovanja i pokretanja u Hrvatskoj jednoga novog intelektualno-duhovnog vala, a u konačnici i društvenog gibanja znatnije uzajamnosti i zblježavanja. Odustajanje od takvog projekta bilo bi neodgovorno.

---

* Akademik Ivan Supičić, redoviti profesor u miru Muzičke akademije u Zagrebu i Université des sciences humaines u Strasbourg (Francuska); redoviti član Hrvatske akademije znanosti u umjetnosti i Académie des sciences, des arts et des lettres u Parizu te dopisni član Slovenske akademije znanosti i umjetnosti.

Ali, isto tako – a to vrijedi za svakoga – bilo bi loše i upuštanje u iluzije, utopije i nemoguće misije, umišljanje da smo ono što nismo ili da možemo ono što ne možemo, prepuštanje neostvarivim pretenzijama, stavljanje sebe iznad drugih, ustrajanje u potrošenim pozicijama. Prva je zadaća svakoga da uvidi vlastite granice, ali i da odgovorno ispituje nove izgleda i mogućnosti, da ih ne zanemaruje. Tako bi se htio, više nego dosad, s novim snagama i ljudima, odsad postaviti i ovaj naš krug.

Naime, i unutar realnih ograničenja postoji prostor za *djelovanje*, ne samo za puko promišljanje. Ali treba htjeti, uz to pristajati. A toga nema bez *uvjerenja, povjerenja i oduševljenja*. Svakako, racionalne su analize sadašnjega povijesnog trenutka, kakve daje Manifest, koliko god bile vrlo sažete i kratke, prijeko potrebne. One bi dakako mogle biti i drukčije, dublje i neusporedivo šire, no ni takve ne bi same po sebi bile dovoljne. Hrvatskoj je potreban – ne samo za sve ono što se zbiva u njoj i u svijetu – *kritički* pogled na sadašnjost (a i na prošlost), nego i snažan, visoki *proročki* glas i pogled na budućnost. A proročki glas ne stoji u tome da otkriva budućnost, nego da budućnost gradi, da govori ono što ne kaže nijedan drugi. Važno je djelovati u sadašnjem trenutku i iz njega.

Tu dakle nije samo *riječ o riječi* nego i o *djelovanju*. Da bi bila djelotvorna, *javna* riječ mora biti pretočena u relevantno društveno *djelo*. I dakako, ne pretežno riječ pretjeranih kritičkih prijepora, podjela i razdora, nego ponajprije strpljivog traženja zajedničkih nazivnika i afirmacije bliskih i bitnih temeljnih vrednota s onu stranu određenih i razumljivih, legitimnih razlika koje su uvijek postojale i postojat će među ljudima. A to pretpostavlja istinsko osluškiivanje drugih, uvažavanje drugih mišljenja i stajališta, nastojanje u razumijevanju, neku vrstu – da tako kažemo – ne samo religijskog nego i duhovnog i kulturnog dijaloga i ekumenizma.

Živimo u opasnome svijetu i vremenu. Najlakše je to ne htjeti vidjeti ili ponašati se kao da nije tako, ostajati u svom malom »dvorištu« i ne mariti dovoljno i stvarno za sve ono što se događa oko nas, ne otvarati se, ne surađivati, ostati u svojoj samodostatnosti i u samozadovoljstvu vlastitih individualnih i kolektivnih ego-pozicija koje su suvremena psihologija danas, kao već i istinska duhovnost odavno, temeljito *demaskirale*. Više nitko nikoga ne može danas varati niti uvjeravati da je onakav kakav baš i nije te da su stvari onakve kakve nisu.

Mi se često, na početku 21. stoljeća, ponašamo kao da 20. stoljeća nije ni bilo. Sjećamo se, ali i zanemarujemo, zaboravljamo. A to 20. stoljeće donijelo je ne samo dotad neviđen, silan napredak u čitavome nizu znanostvenih područja, gospodarstva, društvenog života, poštovanja ljudskih prava i sloboda te uopće usvajanja svijesti o čovjeku i svijetu, nego i stravične, neprihvatljive zločine i grozote, nasilja, progone, gulage i koncentracijske logore, ratove i užasna gaženja onoga što je najvrednije u svijetu, a to je ljudsko biće, ljudska osoba. Totalitarni režimi – kronološki: komunizam, pa fašizam i nacionalsocijalizam – donijeli su u dotad brojčano neviđenim razmjerima takv ugnjetavanje čovje-

ka i narodâ da su to stoljeće učinili jednim od najtragičnijih i najmračnijih u čitavoj ljudskoj povijesti. I ne zaboravimo na kakvim su ideologijama ti režimi počivali: ne samo jednog vođe, jedne partije, jedne nacije ili klase, jednoumlja i neslobode, nego i stvarnog, radikalnog pozitivnog i apsolutnog ateizma ili – bolje reći – *antiteizma* kojemu ne samo Bog, nego ni čovjek nisu bili sveti, vrijedni poštovanja i ljubavi. Te su ideologije, začete tobože u ime oslobođenja i slobode čovjeka i narodâ, dovele do njihova potpunog porobljavanja, ropstva i obezvređenja. I u tome su stajali njihovo bitno unutarne protuslovlje, apsurd, laž i obmana. Posljedice toga tragičnog nasljeđa osjećamo još u naše doba.

Europa i dobar dio svijeta, pa tako i Hrvatska u njima, stoje danas pred drukčijim opasnim izazovima, onih neoliberalnog kapitalizma, novčarstva, socijalnih nejednakosti, gomilanja bogatstva s jedne strane, te siromaštva, bijede i gladi, uništavanja prirode i njezinih izvora, stavljanja pojedinačnih interesa iznad općih, s druge; promicanja individualizma, relativizma i nihilizma, kao i društvene anomije i neodgovornosti; raširenog bezakonja i nasilja, nedostatka morala i samokritičnosti u redovima političara, poslovnih ljudi, civilnih krugova i klera, uz sustavno prešućivanje vlastitih pogrešaka, skrivanje iza vlastitih položaja, funkcija i moći, polaganje isključivog prava na vlastitu »istinu«.

Mnoge od ovih, ali i drugih pojava traže da se ujedinenim snagama razotkriva njihove uzroke i temelje, da se djeluje na njihovu suzbijanju. Ljudskom su društvu potrebne ne samo stvarne i neprestane evolucije nego i *revolucije* (one koje se u množini pišu malim početnim slovom, a ne one koju su marksisti pisali u jedini velikim početnim slovom). O svemu tome kratko i zbijeno, pod naslovom *Rasap zalaganja za zajedničko dobro*, govori i Manifest. To je u stvari mala, sažeta, da se poslužim podnaslovom jedne poznate knjige Nizozemca Johana Huizinge, »dijagnoza zla od kojega boluje naše vrijeme«.¹

Nakon toga analitičkog dijela u poglavlju pod naslovom *Afirmacija istinskih vrednota* bitan je dio onaj koji pledira »za rehabilitaciju ljudske osobe« kao najviše vrijednosti u svijetu (prema sv. Tomi Akvinskome, ljudska je osoba ono što je najuzvišenije, najplemenitije u čitavoj naravi).² Svijetu su potrebne spomenute stalne, stvarne i uvijek ponovno pokretane evolucije i revolucije u prevrednovanju, obnavljanju i izgrađivanju svih temeljnih ljudskih vrednota u službi čovjeka i u društvenoj zauzetosti i založenosti za istinski *čovječniji i bratskiji* svijet te za što potpuniji i ispunjeniji ljudski život u njemu.

Taj konkretan povijesni *projekt* mogao bi se sažeti u dva aspekta: integralnog, univerzalnog *humanizma* i kršćanskog, ali i ne samo kršćanskog, *personalizma*.³ A personalizam ima svoj najdublji metafizički korijen u ideji troo-

¹ Johan HUIZINGA, *U sjeni sutrašnjice. Kriza suvremene kulture*, Zagreb, Naklada Dubrava, 1944.

² Usp. Toma AKVINSKI, *Summa theologica*, I, 29, 3.

³ Usp. Jacques MARITAIN, *Cjeloviti humanizam*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1989. (*Humanisme intégral. Problèmes temporels et spirituels d'une nouvelle chrétienté*, Paris, Aubier, 1936).

sobnoga Boga i osobe Isusa Krista. Personalistički i komunitarni personalizam naših vremena našao je uostalom svoj prvi snažan izraz u jednome drugom manifestu, onome Emmanuela Mouniera iz 1936., naslovljenog *Manifest u službi personalizma* koji je svojedobno okupio istaknutu zapadnu intelektualnu i duhovnu elitu (a čiji je – neobjavljeni – hrvatski prijevod redigirao i dotjerao dr. Franjo Zenko).⁴ Tu je elaborirana ideja o uzajamnosti i prožetosti društva i čovjeka, koji je pozvan da bude u službi općega, zajedničkoga dobra zajednice i naroda, ali ne i da postane njihovo sredstvo nego da bude njihov cilj. Tu je rečeno snažno, odlučno i temeljito argumentirano *ne* liberalnom *individualizmu* i *ne* totalitarnom *kolektivizmu*, a *da* autentičnom *demokratskom, personalističkom i komunitarnom kršćanskom humanizmu* u ravnovjesju službe čovjeku i zajednici. To je uostalom i temeljna ideja ovoga našeg Manifesta u službi ujedno – *i čovjeka i zajednice*. O tome se dosta pisalo i u našem časopisu *Nova prisutnost*.

A u svemu je tome bitna pozadina i temeljna podloga traženje autentičnosti istinske čovječnosti, što potpunije istine kojoj se ljudi mogu na svim područjima jedino zajednički približavati da bi je postupno sve više otkrivali. Bez ikakve ideološke, svjetovne ili religijske isključivosti, fanatizma, fundamentalizma i integrizma. Nego u duhu dijaloga, uvažavanja, poštovanja i mira među svima, bez bojovnosti, samoisticanja i sebičnih grupnih pozicija:

»Kako ne može biti autentičnog kršćanstva bez ljudskosti i čovjekoljublja – jer je samo kršćanstvo utemeljeno na najdubljem čovjekoljublju, zalažemo se za takvo kršćanstvo koje će, u suradnji s drugim relevantnim duhovnim i intelektualnim snagama čovječanstva, biti kadro pridonijeti izgradnji sretnijeg čovjeka te boljeg i bratskijeg svijeta.«⁵

No sve je to tek *malen* dio *velikog* posla i trajnih izazova, trajnog i konkretnog povijesnog projekta i zadaće, koji – dok traje ljudska povijest – neće nikada biti dovršeni i na koje su svi pozvani. Ovdje i sada, večeras smo pozvani *mi* da postavimo pitanje sami sebi koliko u jednu takvom projektu svojim postojanjem, životom i radom već sudjelujemo i koliko bismo bili pripremljeni možda još nešto više ili drukčije u njega uložiti.

Jedan od prvih malih koraka moglo bi možda biti pokretanje neke veće ili manje skupine misaonih, osobito mladih ljudi koja bi promišljala goruće probleme našega vremena u nastojanju da to onda možda pretoči i u *javnu riječ*, u društveno *djelo*. Naš krug pruža ruku suradnje, daje na raspolaganje vrijeme i prostor svakome tko bi u tome želio i mogao sudjelovati, ne tek zato da se nešto započne pa onda možda ubrzo napusti i prekine, nego da se pokuša, koliko god možda skromno, ali *kontinuirano*, na primjer susretima jedanput mjesečno, otvoriti u punoj slobodi misli i duha neke bitne, goruće teme.

⁴ Emmanuel MOUNIER, *Manifeste au service du personalisme*, Paris, Mouton, 1936.

⁵ Manifest Kršćanskoga akademskog kruga »U službi čovjeka i zajednice«, *Nova prisutnost*, 1 (2009) 14.

Osim održavanja individualnih predavanja (u dijalogu i s raspravama) u okviru naših susreta *Oaza dijaloga*, za koje nam se u ovoj akademskoj godini javilo već više predavača, ta mogućnost dakle postoji. To je ono što naš Krug može već sada predložiti i ponuditi. Svi su pozvani da, barem u skromnim okvirima, dadu svoj plodan, pozitivan i plemenit doprinos, našem današnjem svijetu koji je, prema riječima Željka Mardešića, »jedan i jedincat u neraskidivoj povezanosti, ali istodobno nepodnošljivo različit i podijeljen u bijedi i bogatstvu«⁶ – kako bi taj svijet postajao sve prijateljskiji, bratskiji i podnošljiviji.

---

⁶ Željko MARDEŠIĆ, Politički dualizam i koncilsko kršćanstvo, *Nova prisutnost*, 1 (2003) 5.